

УДК 346.61:338.556:677.014.84

Г.О. Скрипко, кандидат технічних наук,
головний експерт Науково-дослідного
експертно-криміналістичного центру
при УМВС України в Миколаївській області

ОЦІНКА ВАРТОСТІ ТЕКСТИЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ І ВИРОБІВ ІЗ НИХ ЯК ЗАВДАННЯ ЇХ КОМПЛЕКСНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Визначено ступінь впливу волокнистого складу матеріалу (пряжі) на комплексний показник якості текстильних виробів та їх вартість. Встановлено, що вартість виробу збільшується пропорційно його масі та відсотковому вмісту натуральних волокон у пряжі, що дозволило дійти висновку про те, що оцінка вартості текстильних матеріалів і виробів із них є завданням їх комплексного дослідження.

Ключові слова: оцінка якості, оцінка вартості, волокнистий склад, текстильний матеріал, вироби, собівартість, комплексне дослідження.

Определена степень влияния волокнистого состава материала (пряжи) на комплексный показатель качества текстильных изделий и их стоимость. Установлено, что стоимость изделия повышается пропорционально его массе и процентному содержанию натуральных волокон в пряже, что позволило сделать вывод о том, что оценка стоимости текстильных материалов и изделий из них является задачей их комплексного исследования.

The paper studies the impact of a filamentary composition of yarn on the complex quality index of textile products and their price. It demonstrates the direct dependence of the price from the weight of the product and percentage of natural fiber in yarn. Given this fact the paper suggests that the complex approach to forensic valuation of textile products should be employed.

Як відомо, оцінку вартості сировини та товарів народного споживання проводять у межах судової товарознавчої експертизи за спеціальністю 12.1 «Визначення вартості машин, обладнання, сировини та товарів народного споживання». При цьому оціночну вартість визначають за вихідними даними та встановленим алгоритмом, одним з яких є якість товару, що її оцінюють за одним або кількома показниками [1]. Для порівняння беруть базові показники (U_b), які характеризують якість товару, взятого за еталон, або ті, що регламентовані нормативно-технічною документацією [2; 3]. Одиничний показник якості товару характеризує одну з його властивостей, а комплексний — кілька (при цьому слід пам'ятати: якщо бодай один показник дорівнює нулю, комплексний показник також дорівнює нулю, а отже, продукція не може вважатися якісною). Якщо під час порівняння показника з базовим еталоном або нормативним показником(-ми) виявлено відхилення, визначають рівень якості продукції (K_y) — відносну характеристику якості, що ґрунтується на

порівнянні значень оцінюваних показників якості (U) та базових значень таких показників (U_b): $K_u = U/U_b$ [2].

З огляду на те, що специфіка виробництва непродовольчих товарів пов'язана з високим ступенем залежності якості готових товарів від якості сировини, цей показник віднесено до основних чинників, які впливають на комплексний показник якості [2].

Товари текстильного виробництва, що за класифікацією належать до групи непродовольчих споживчих товарів, мають доволі широкий спектр споживання [4]. За призначенням їх поділяють на сировину (різні за природою волокна та нитки), матеріали, які використовують для виготовлення виробів, готові вироби. Останні поділяють на групи технічного, господарського, побутового призначення, одяг тощо. Кожна група містить великий перелік підгруп і найменувань товарів.

Основним показником, що впливає на якість текстильного матеріалу та готового виробу і на їх вартість, є якість волокнистого складу сировини, а саме якість волокон як продукту виробу та якість волокнистого складу (співвідношення видів волокон у пряжі, що відрізняються за споживчими властивостями).

Як відомо, завдяки таким унікальним споживчим властивостям натуральних волокон, як гігієнічність, повітропроникність, відсутність електризованості, матеріали та вироби з них користуються більшим попитом ніж вироби з хімічних волокон (завдяки саме цим властивостям шкарпетки, білизна тощо, вироблені з натуральних матеріалів або матеріалів, у складі яких є невеликий відсоток хімічних волокон, мають кращу якість) [5].

Волокнистий склад виробів, які мають бути обов'язково сертифіковані (дитячий одяг, вата, марля, бинти), є нормативним показником, затвердженим ГОСТ і СанПіН [6—8], що і донині чинні на території України.

Актуальність проблеми, порушеної в цій статті, зумовлена насамперед збільшенням упродовж останніх років в Україні випуску та продажу недоброякісних текстильних виробів, на торговельному ярлику, етикетці або маркувальній стрічці яких наведено неправдиву інформацію про їх волокнистий склад. Лише у 2013 році Державною інспекцією України з питань захисту прав споживачів за результатами перевірки товарів шкільного асортименту виявлено багато порушень, внаслідок чого знято з реалізації та виробництва близько 40 % товарів (у тому числі шкільної форми, на маркувальній стрічці та торговельному ярлику якої наведено інформацію про більш високий вміст натуральних волокон, ніж засвідчили дослідження: у матеріалі піджаків поліефірних (далі — ПЕ) волокон 70 %, у матеріалі підкладки — 100 %) [9; 10]. Цю тенденцію підтвердили і результати дослідження текстильних виробів на відповідність волокнистого складу матеріалу, з якого їх виготовили, інформації, наведеної на торговельному ярлику, етикетці або маркувальній стрічці, проведеного у межах наукової роботи [11], коли у 50 % випадків (21 вироби із 41) реальний відсоток натуральної сировини (вовни, бавовни) був меншим ніж той, який зазначив виробник.

З огляду на те, що показник якості є головним під час оцінки вартості будь-якого товару, оцінювання якості непродовольчих товарів і способи її визначення залишаються одними із важливих проблемних завдань товарознавства. Для оцінки якості використовують низку методів, які поділяють на дві групи:

– методи, що ґрунтуються на об'єктивних способах вимірювання (вимірюваний, реєстраційний, розрахунковий), або лабораторні;

– методи, що ґрунтуються на евристичних способах оцінки (органолептичний, експертний, соціологічний) [1—3; 12; 13].

Перша група методів не належить до компетенції експерта з товарознавчих досліджень, але у випадках, коли проведення товарознавчих експертиз з питань встановлення якості потребує експертного дослідження, процесуальна особа (слідчий, суддя) призначає комплексну експертизу із залученням відповідного експерта (спеціаліста).

Водночас оцінка якості текстильного матеріалу та сировини неможлива без залучення експерта, що має спеціальні знання у цій галузі. Зокрема, волокнистий склад текстильних матеріалів і виробів, а також якість волокон визначають у межах судової експертизи матеріалів речовин і виробів за спеціальністю 8.3 «Дослідження волокон та виробів з них». Проблемним при цьому залишається питання щодо визначення якості волокон внаслідок зносу виробу.

Метою цієї статті є визначення ступеня зміни вартості виробу залежно від виявлення факту невідповідності волокнистого складу матеріалу, з якого його виготовлено, інформації, наведеній на його торговельному ярлику, етикетці або маркувальній стрічці.

Як свідчать результати аналізу висновків експерта за спеціальністю 12.1 «Визначення вартості машин, обладнання, сировини та товарів народного споживання», вартість товару здебільшого визначають за ринковою вартістю, використовуючи при цьому порівняльний підхід, в основу якого покладено аналіз цін продажу на схоже майно [14]. Оцінку якості товару проводять евристичними способами.

Основними з багатьох чинників, що впливають на ціноутворення в ринкових умовах, є такі:

- бажання отримати фіксований прибуток на визначену ціну на основі середніх витрат (собівартості) на її створення (виготовлення);
- суб'єктивна оцінка цінності товару з урахуванням потенційного (реально виявленого) попиту;
- наведення виробником неправдивої інформації про наявність або збільшення відсотку натуральних волокон у складі матеріалу виробів (виходячи з рівня поточних цін на аналогічну продукцію конкурентів, тобто за рівнем конкуренції), адже за зовнішніми ознаками текстильні вироби одного найменування можуть бути доволі схожими, і оцінити їх вартість за показниками якості, визначеними евристичними способами, майже неможливо.

З метою визначення ступеня впливу собівартості сировини на вартість виробу були проведені дослідження волокнистого складу виробів, після чого за ринковою вартістю ниток і пряжі розраховано собівартість сировини виробу як за даними, отриманими під час досліджень, так і за даними, отриманими з торговельного ярлика, етикетки або маркувальної стрічки. Для визначення собівартості сировини ціни брали за даними електронного ресурсу [15—20], перераховуючи їх (за потреби) за відповідними курсами валют (\$, руб. на грн.).

Розрахунок проводили за такими цінами на сировину:

- бавовняна пряжа — 48,72 грн./кг;
- пряжа бавовняна з підвищеним крутінням та щільністю — 73,76 грн./кг;
- віскоза — 43,28 грн./кг;
- вовна — 225 грн./кг;

- пряжа ПЕ — 30,16 грн./кг;
- нитка текстурована поліамідна (далі — ПА) — 17,68 грн./кг;
- нитка поліакрилонітрильна — 64,5 грн./кг;
- мононитка поліуретанова/спандекс (далі — ПУ) — 21,6 грн./кг.

У подальшому розраховували відсоток невідповідності обох величин собівартості. Отримані під час дослідження результати наведено в табл. 1—5.

Таблиця 1

Собівартість трикотажу шкарпеток, визначена за волокнистим складом, відсоток невідповідності визначеної величини

Найменування виробу, виробник	Маса матеріалу, г	Волокнистий склад, %		Собівартість, грн.		Підвищення вартості, %
		за етикеткою	за дослідженням	за етикеткою	за дослідженням	
Шкарпетки дитячі, Китай	17,4	Бавовна — 80, ПА* — 20	ПЕ** — 100	0,74	0,52	30
Шкарпетки чоловічі, Китай	39,1	Бавовна — 80, ПЕ — 20	ПЕ — 100	1,76	1,18	32
Шкарпетки дитячі, Україна	15,2	Бавовна — 100	Бавовна — 80, ПЕ — 18, ПУ*** — 2	0,74	0,68	8
Шкарпетки дитячі, Україна	12,3	Бавовна — 80, ПЕ — 16, ПУ — 4	Бавовна — 50, ПЕ — 48, ПУ — 2	0,54	0,48	11
Шкарпетки жіночі, Україна	31,6	Бавовна — 80, ПА — 20	ПЕ — 99, ПУ — 1	1,34	0,95	29
Гольфи дитячі, Україна	24,4	Бавовна — 90, ПЕ — 8, ПУ — 2	Бавовна — 80, ПА — 20	1,13	1,10	3

Таблиця 2

Собівартість матеріалу дитячих виробів, визначена за волокнистим складом, відсоток невідповідності визначеної величини

Найменування виробу, вид матеріалу, виробник	Маса матеріалу, г	Волокнистий склад, %		Вартість, грн.		Підвищення вартості, %
		за етикеткою	за дослідженням	за етикеткою	за дослідженням	
Сукня, батист*, Україна	17,6	Бавовна — 100	ПЕ — 100	1,30	0,53	59
Комплект, батист*, Україна	21,7	Бавовна — 40, ПЕ — 60	ПЕ — 100	1,24	0,79	36
Комплект, велсофт, Україна	59,5	Бавовна — 100	ПЕ — 100	2,90	1,79	38

Найменування виробу, вид матеріалу, виробник	Маса матеріалу, г	Волокнистий склад, %		Вартість, грн.		Підвищення вартості, %
		за етикеткою	за дослідженням	за етикеткою	за дослідженням	
Штани махрові, Україна	55,7	Бавовна – 100	ПЕ – 100	2,71	1,68	38
Ковфта, велюр, Україна	62,3	Бавовна – 80, віскоза – 20	Бавовна – 50, ПЕ – 50	2,97	2,46	17
Повзунки, фланель, Україна	95,4	Бавовна – 100	Бавовна – 78, ПЕ – 22	4,65	4,26	8

Примітка. * Ціна бавовняної пряжі підвищеного крутіння та щільності.

Таблиця 3

Собівартість текстильного матеріалу, визначена за волокнистим складом, відсоток невідповідності визначеної величини

Найменування виробу, вид матеріалу, виробник	Маса матеріалу, г/м ²	Волокнистий склад, %		Вартість, грн.		Підвищення вартості, %
		за етикеткою	за дослідженням	за етикеткою	за дослідженням	
Тканина «Батон», Туреччина	110	Бавовна – 75, ПЕ – 25	Бавовна – 25, ПЕ – 75	6,06	4,52	25
Тканина сорочкова, Китай	154	Бавовна – 50, ПЕ – 50	Бавовна – 35, ПЕ – 65	6,07	5,65	7
Тканина бязь, Україна	150	Бавовна – 100	Бавовна – 70, ПЕ – 30	7,31	6,47	11
Тканина костюмна, Україна	341	Бавовна – 65, ПЕ – 35	Бавовна – 35, ПЕ – 65	14,43	11,47	21
Тканина костюмна, Україна	351	Вовна – 80, ПЕ – 20	Вовна – 67, ПЕ – 33	65,27	56,51	13
Трикотаж махровий, Китай	515	Бавовна – 100	ПЕ – 100	25,09	20,17	20
Трикотаж, фліс, Китай	261	Бавовна – 100	Бавовна – 70, ПЕ – 30	12,72	11,26	11
Трикотаж, бархат, Туреччина	458	Бавовна – 25, ПЕ – 75	ПЕ – 100	15,94	13,81	13
Хутро, овчина, основа трикотаж, Туреччина	889	Вовна – 100	Акрил – 100	200,03	57,34	71

Таблиця 4

Собівартість пряжі для ручного в'язання, визначена за волокнистим складом, відсоток невідповідності визначеної величини

Виробник	Маса, г	Волокнистий склад, %		Вартість, грн.		Підвищення вартості, %
		за етикеткою	за дослідженням	за етикеткою	за дослідженням	
Yarn Art, Туреччина	100	Вовна – 40, акрил – 60	Вовна – 20, акрил – 80	12,87	9,66	25
Yarn Art, Туреччина	100	Вовна – 50, акрил – 50	Вовна – 22, акрил – 78	14,48	9,98	30
Yarn Art, Туреччина	100	Вовна – 80, акрил – 20	Вовна – 74, акрил – 26	19,29	18,33	5

Таблиця 5

Собівартість матеріалу виробів, визначена за волокнистим складом, відсоток невідповідності визначеної величини

Найменування виробу, вид матеріалу, виробник	Маса матеріалу, г	Волокнистий склад, %		Вартість, грн.		Підвищення вартості, %
		за етикеткою	за дослідженням	за етикеткою	за дослідженням	
Сукня жіноча, батист, Китай	163	Бавовна – 100	ПЕ – 100	12,02	4,92	59
Сукня жіноча, шовк, Україна	213	Віскоза – 100	ПЕ – 100	9,22	6,42	30
Костюм спортивний, велюр, Україна	322	Бавовна – 60, ПЕ – 40	ПЕ – 100	13,30	9,71	27
Рушник махровий, Україна	172	Бавовна – 100	ПЕ – 100	8,38	5,19	38
Комплект постільної білизни, Україна	854	Бавовна – 100	Бавовна – 70, ПЕ – 30	41,6	36,85	11
Джемпер чоловічий, Україна	568	Вовна – 70, акрил – 30	Вовна – 30, акрил – 70	100,45	63,99	36
Жилет, хутро, Китай	457	Вовна – 100	ПЕ – 100	102,83	13,78	87
Плед, байка, Україна	792	Бавовна – 100	ПЕ – 100	38,59	23,89	38

Як свідчать дані табл. 1—5, собівартість виробу збільшується пропорційно його масі та відсотковому вмісту натуральної сировини у пряжі.

Для ілюстрації ступеня впливу собівартості сировини на вартість готового виробу доцільно навести такий приклад.

Ринкова ціна рукавичок, виготовлених із суміжної пряжі (бавовна — 60 %, поліефір — 40 %), вагою 52 г становить 12,50 грн./пара [20]. При цьому згідно з розрахунком собівартість сировини за волокнистим складом етикетки дорівнює 2,15 грн.

Порівняння зміни вартості виробу залежно від волокнистого складу сировини проведено для трьох варіантів її складу:

бавовна — 40 %, ПЕ — 60 %;

ПЕ — 100 %;

бавовна — 100 %.

Розрахунки за цими варіантами наведено у табл. 6.

Таблиця 6

Собівартість матеріалу виробів, визначена за волокнистим складом, відсоток невідповідності визначеної величини

Варіант складу сировини	Волокнистий склад, %	Собівартість, грн.	Зміна собівартості, %	Зміна вартості, коп.	Ціна, грн.
1	Бавовна — 40 %, ПЕ — 60 %	1,95	-9	-20	12,30
2	ПЕ — 100 %	1,57	-27	-58	11,92
3	Бавовна — 100 %	2,53	+15	+38	12,88

Дані, наведені в табл. 6, підтверджують залежність ціни виробу від волокнистого складу його матеріалу.

Таким чином, волокнистий склад матеріалу є важливим показником при оцінюванні якості текстильних виробів та їх вартості. При цьому собівартість виробу збільшується пропорційно відсотковому вмісту натуральної сировини у пряжі та масі виробу. Отже, правильність оцінки вартості текстильних виробів неможлива без попереднього визначення волокнистого складу матеріалу, і вирішення цього питання у межах товарознавчої експертизи є завданням їх комплексного дослідження.

Перспективними напрямками наукових розробок у цій сфері є визначення ступеня впливу сортності сировини та зносу матеріалу на оцінку якості та вартості текстильних виробів.

Список використаної літератури

1. *Калита Н.С.* Цены и ценообразование / Калита Н.С., Спицина Т.Ю., Кожуховский И.С. — К. : Вища школа, 1988. — 214 с.
2. *Пинзеник В.М.* Цены и качество продукции производственно-технического назначения / В.М. Пинзеник. — М. : Вища школа, 1988. — 196 с.
3. *Якість продукції.* Оцінювання якості. Терміни та визначення : ДСТУ 2925-94. — [Чинний від 1996-01-01]. — К. : Держстандарт України, 1995. — 27 с.
4. *Болотников А.А.* Товароведение / А.А. Болотников — К. : Межд. акад. упр. перс., 2002. — Ч. II. — 141 с.
5. *Кричевский Г.Е.* Химическая технология текстильных материалов : в 3-х т. / Г.Е. Кричевский. — М. : РосЗИТЛП, 2000. — Т. 1: Теоретические основы технологи. Волокна. Загрязнения. Подготовка текстильных материалов : учеб. — 436 с.
6. *Бинты марлевые медицинские.* Технические условия : ГОСТ 1172-93. — [Введен с 1995-01-01]. — Минск : Изд-во ст-тов, 1995. — 11 с. — (Межгосударственный стандарт).

7. *Марля* медицинская. Общие технические условия : ГОСТ 9412-93. — [Введен с 1996-01-01]. — М. : Изд-во ст-тов, 2003. — 10 с. — (Межгосударственный стандарт).

8. *Вложения* химических волокон в материалы для детской одежды и обуви. Санитарно-гигиенические правила и нормы в соответствии с их гигиеническими показателями : СанПиН 42-125-4390-87. — [Введены с 1987-07-01]. — Львов : ЗАТ «Науково-інформаційний центр «Ленорм»», 2007. — 5 с.

9. *Бороздин Ю.В.* Ценообразование и потребительная стоимость продукции / Ю.В. Бороздин. — М. : Экономика, 1975. — 144 с.

10. *Фомина В.* В преддверии 1 сентября в Украине забраковали почти половину товаров для школьников [Электронный ресурс] / В. Фомина. — Режим доступа : <http://www.profi-forex.org/novosti-mira/novosti-sng/ukraine/entry1008174656.html>.

11. *Розробка* методичних рекомендацій по встановленню кореляційної масової частки натуральних волокон (вовна та бавовна) в текстильних матеріалах існуючими методами : звіт про НДР / [Скрипко Г.О., Лінчів Г.В., Добрянська О.Л., Шабанова Т.В.]. — К. : КНДІСЕ МЮ України, 2013. — 89 с.

12. *Дослідження* непродовольчих товарів з метою визначення їх вартості : звіт про НДР / [Павленко О.В., Желавська О.О., Майстренко О.О., Сорокін В.О.]. — К. : КНДІСЕ МЮ України, 2009. — 96 с.

13. *Цацулин А.Н.* Цены и ценообразование в системе маркетинга : учеб. пособ. для ВУЗов / А.Н. Цацулин. — М. : Информ-изд. дом «Филинь», 1998. — 441 с.

14. *Постанова* Кабінету Міністрів України від 10.09.2003 № 1440 «Про затвердження Національного стандарту № 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав».

15. *Какое* сырье используют производители трикотажа [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.newchemistry.ru/printletter/php>.

16. *Бобинная* пряжа продается в количестве от 50 грн. (цены указаны за 1 кг). Шерсть 100 % [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.xomiak.com.ua/index.php?categoryID=575&offset=10>.

17. *Каталог* продукции Alibaba.com. Вискоза [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://russian.alibaba.com/Favorite/%D0%B2%D0%B8%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%B7%D0%B0-spun.html>.

18. *Каталог* продукции Made-in-china.com. Полиэфирная пряжа [Электронный ресурс]. — Режим доступа : http://ru.made-in-china.com/tag_search_product/Polyester-Spun-Yarn_rnhuen_1.html.

19. *Пряжа* на бобинах для машинного вязания [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://vk.com/club26400719>.

20. *Пряжа* полиэфирная в России [Электронный ресурс]. — Режим доступа : http://tiu.ru/Pryazha-poliefirnaya.html?no_redirect=1.